

ERGENDE ANTİ-SOSYAL DAVRANIŞ NEDENLERİ

Nermin ÇELEN*

ÖZET

Ergenlik çocukluktan yetişkinliğe geçiş dönemidir. Ergenlik dönemi sonunda sadece fizik olgunlaşma değil sosyal, psikolojik, seksüel, entellektüel olgunlaşmaya ulaşılır. Bu devrede ergen hem kendine hem çevresine problem olabilir. Çocuktan beklenenler bilinen ama yetişkin dünyasına yabancı olunan bu dönemde çatışmalar olağandır. Hangi davranışının onaylanacağı bilinemez. Ergen ikilemler içindedir. Bu döneme "fırtına-stress" dönemi de denilebilir. Çoğu kültürlerdeki seksüel dürtülere konan tabular biyolojik gelişmeyi utanç kaynağı yapabilmektedir.

Ergenlik döneminde rastlanılan anti-sosyal davranışların bir nedeni de bu dönemdeki çatışmalardır. Böyle hassas bir dönemde ekonomik yetersizlikler, düzensiz aile yaşantısı gibi çevre faktörleri de ergenin psikolojik gereksinimlerini engellemektedir. Bu engelleme sonucunda ortaya çıkan agresyon anti-sosyal davranışlarda kendini gösterir.

SUMMARY

The Reasons of Anti-Social Behavior During Adolescence

Adolescence period is transition (transition to social, physical, sexual, intellectual, psychological maturation) from childhood to adult life. This period is not always smooth. The adolescent commonly becomes a problem to his parents or to the community because he is a problem to himself. When he faces a new unfamiliar situation he finds it ambiguous. He does not know which actions will produce desired effect. Because of the taboos on sexual matters in our culture, the new intense awareness of sex can become a source of embarrassment. Adolescence period can be called "storm and stress" period. Because of cultural conflicts arising from sexual restrictions than biological development.

Adolescence conflicts may result in anti-social behavior (juvenile-delinquency). Individual delinquency, based on personal problems, is distinguished from social delinquency, expressed in gang behavior.

Environmental factors such as poverty, unstable home life and community disorganization lead to frustration of basic psychological needs and from such

* Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğretim Görevlisi.

frustration stems aggression leading to episodes of delinquent behavior. Delinquency may also be viewed as an expression of defenses. In view of obtaining greater emotional comfort. The difference between delinquent behavior and non delinquent behavior is its direction and mode of expression. In general, delinquents differ from non-delinquents in goal direction and its nature of aggression used to attain their goals.

ERGEN

Ergen ya da Adolesan'ın tanımı Latin kökenli "adolescere" kelimesinden türemiştir. Büyüme ve olgunlaşma anlamına gelir. Yalnız biyolojik anlam da olgunlaşma ve büyüme değil, sosyal açıdan, psikolojik açıdan, zihinsel açıdan büyüme ve olgunlaşmayı içerir. 11-20 yaşları arasında ergenlik çağı kabul etmemize karşın UNICEF 15-25 yaş arasını ergenlik çağı olarak kabul etmiştir. Yine de toplumdun topluma, kültürden kültüre başlangıç ve bitiş zamanı değişkenlik gösterir.

ERGENİN PROBLEMLERİ

Lewin ergenlik çağını geçiş dönemi olarak kabul eder. Yani ergenlik çağı çocukların dünyasından yetişkinlerin dünyasına geçiştir. Ergenin çocuklukdaki rolü belirlenmiştir. Toplumun çocuktan beklediklerini bilir ona göre davranır. Ama yetişkin dünyasındaki rolü belirgin değildir. Yetişkin dünyasındaki değer yargılarını benimsemesi, toplumun beklentilerine ayak uydurması zaman alır¹.

Ergenlik çağının ortaya çıkmasına neden olarak bireyin fizyolojik büyüme ve olgunlaşması ile sosyolojik büyüme ve olgunlaşması arasındaki boşluğu (gap) gösterebiliriz.

Barker (1953) ergenin problemlerinin ortaya çıkmasına neden olarak:

- 1- Yeni durumların ortaya çıkmasını, ve
- 2- Bu yeni durumların üst üste binmesini gösterir. Bu problemlere tüm yaşlar için geçerli olabilir. Ergenlik döneminde sıklığının artmasının nedeni gencin yetişkinler tarafından kolay kabul edilmemesinden kaynaklanır. Yetişkin gibi davranmak yine yetişkinler tarafından sınırlanır. Bir anlamda hem çocuk hem yetişkindir.

Ergen yeni bir durumla karşılaştığında belirgin olmayan bir ortam ortaya çıkar. Neler yapacağı ona yabancıdır. Hangi davranışının kabul edilebilir etki yapacağını bilemez. Seçeceği yol aynı anda cazip ve tehdit edici olabilir. Davranışta disorganizasyon kaçınılmaz olur. Bu karmaşa içindeyken kendine zorluklarını ortadan kaldıracak teklifler geldiğinde kolaylıkla tesir altında kalır.

Bu yeni problemlere birde ergenin fizyolojik değişikliğinin yarattığı problemler eklenir. Davranışlarını bazen kendileri bazen yetişkinler yönetir. Bu da abartılmış yetişkin davranışlarının ortaya çıkması, çocukca davranışlardan uzaklaşmak ile kendini belli eder.

Seksüel olgunlaşma yeni dileklerin, arzuların ve fantazilerin ortaya çıkmasına neden olur. Kültürümüzde seksüel durumlarla ilgili tutumlar tabu olduğu için cinsiyetin farkına varılması utangaçlığın kaynağı olabilir.

1 Myers, Jones, Simpson; *Educational Psychology*. London. The McMillian Company., 1971, s. 74-107.

Fırtına ve stress (storm ve stress) teorisi biyolojik gelişme ve cinsel kısıtlamaların ortaya çıkardığı çatışmayı ifade eder. O yüzden daha hoş görülü kültürlerde çocukluktan yetişkinliğe geçme daha az problemlidir.

Bu dönemde gencin otoriteye gösterdiği direnc yüksektir. Adölesanın (ergenin) davranış örneklerinin temelini, o güne kadar aldığı enformasyonlar ve edindiği akıl yürütme işlemlerini toplumsal yaşam içinde bağımsız ve korumasız bir birey olarak kullanma zorunluluğunun yarattığı ürküntü ile çocukluğuna sığınma arzusu duyma ve bu iki zıt olgu arasında gidip gelmeleri oluşturur.

Yetişkin davranışlarının duygusal boşalımalar açısından daha kontrollü, algıyla davranış arasındaki zamanlama bakımından daha sabırlı olması bir tür durağanlık sayılabilir. Ergenin enerji yükü bu durağanlığı benimsemeyecektir. Çocuksu davranış motivlerine eğilim, durağanlığa başkaldırıcıdır. Bu arada tarihsel gelişim gereği kendinden önceki kuşağın en azından ergen sonrası dönemine uyan enformasyonlara sahip bulunan ergenin, bu kuşağın ölçütlerine karşı çıkışı yeni bir erişkin kuşağın oluşumunu hazırlama biçimidir.

Ergenin çocukluğunda aldığı enformasyonların sağlıklı ile sağlıksız oluş arasındaki değişik biçimleri ve de içinde yaşanılan toplumun ergene karşı tutum ve kuramsal yapısı açısından gösterebileceği varyasyonlar ergeni sağlıklıyla hastalık, normal toplumsal uyumla sosyopatik gelişim arasında pek çok olasılıkla bırakır. Herhalde ergenin bunlardan birini seçmiş olmasının sorumlusu kendisi olmayacaktır.

ANTI-SOSYAL DAVRANIŞLARIN TANIMI VE GRUPLANMASI

Glueck genç suçluluğunu, "sadece çocuklukta görülen okuldan kaçma, evden kaçma, emirlere uymama değil daha genel olarak anti-sosyal eğilim, hostilite, agresivite ve suçluluk duygusunun yönettiği gencin kendisine ve cemiyete zarar veren davranışlara sahip olması" olarak tanımlar².

Massachusetts eyaleti yasal olarak genç suçluluğunu "17-7" yaşları arasında şehir nizamını bozan ve ölümlerle cezalandırılmayan yoldan çıkmış çocukların davranımı olarak tanımlar.

Carr'ın şemasındaki katmanlar genç suçluluğunun tanımlanmasına yardım eder. 1.nci katman tüm ergenleri, 2.nci katman tüm suçlu davranışları, 3.nci katman "yasalar açısından anti sosyal davranışta bulunanları, 4.ncü katman "anti-sosyal davranışları keşfedilenleri", 5.nci katman "tüm quidance kliniklerde kaydı olanları, 6.nci katman ise yargıç önüne çıkan suçluları temsil ediyor.

Cohes genç suçluluğunu 2 başlık altında toplar³.

- 1- Sosyal genç suçluluğu,
- 2- Bireysel genç suçluluğu.

Sosyal genç suçluluğu Gang davranımlarında görülen, çalma, kavga etme, sapık cinsel ilişkiler ya da yetişkin kültürünün kabul etmediği biçimde ortaya konulan davranımdır. Çevre faktörlerinden kaynaklanır. Alt sosyal sınıftan gelen gençler

2 Horrocs; *The Psychology of Adolescence Behavior and Development*. Boston, Mifflin Company., 1962, s. 255-281.

3 Hilgard, E.; *Introduction to Psychology*. New York, Horcourt, Brace World Inc., 1967, s. 102.

orta sınıf değerlerinin kaynak olduğu frustrasyonlarından kurtulmak için aynı geçmişe sahip bireylerle birleşir karşılıklı dayanışma geliştirirler. Bu davranım onlara ödül yerine geçer ve orta sınıf statü sistemine saldırıyla güvenliklerini sağlama çabası içine girerler.

Bireysel genç suçluluğu ise tam tersine iyi çevrede de görülebilir. Kötü çevre faktörleri ve kültür çatışması ile ilgili değildir. Bireyin kendine ait çözümleyemediği problemlerin sonucu ortaya çıkan anti-sosyal davranışlardır. Çocuk yetiştirme pratikleri ve uygulanan disiplinin çocuğa etkisi ilerde çocukta agresyon görülmesi ya da çocuğun cürüm işleyebileceğini ifade eder.

Ivy Bennett Suçlu ve Nevrotik Çocuklar adlı yapıtında (delinquent and Neurotic children) suçluluk davranışının karakteristiklerini şöyle sıralar:

- 1- Aşırı derecede itaatsizlik ve karşı koyma,
- 2- Ele avuca sığmaz olmak. Otoriteye baş kaldırmaya adet edinmek,
- 3- Ana-babaya otoriteye, öğretmenlere düşman olmak,
- 4- Yalancılık,
- 5- Evden kaçmak,
- 6- Okuldan kaçmak,
- 7- Saldırganlık ve yıkıcı davranış,
- 8- Kavgacılık, huysuzluk, işkence etmek, tahrik edici davranışa sahip olmak.

Elizabeth Hurisok, "Developmental Psychology" adlı kitabında çocuk suçluluğunu 4 temel grupta toplar:

- 1- Kendi ya da diğer insanlara karşı yıkıcı, harap edici davranış ve suçlar (diğer insanlara zarar vermek, toplulukları rahatsız etmek, kendini yaralamak.),
- 2- Eşyalara karşı vurup kırma ya da çalma (hırsızlık, soygun),
- 3- Otoriteye karşı gelmek, idare edilmeye karşı direnç (yüzeyde çok kaypak ve olumlu görünebilirler),
- 4- Kendi ve diğerleri için tehlike doğurabilecek eylemler (silah taşımak, cinsel kötü davranışlar, aşırı hızlı araç kullanmak).

Genç suçlulukları karakteristik olmayabilir. Bir kereye mahsus ortaya çıkabilir. Aşırı aktivite, güceniklik tablosu sergilerler. Zeki ya da olmasın okulda başarısızlık ve belli başlı öğrenme problemleri vardır. Frustrasyon toleransları düşük, ego-centrik olabilirler, beklemeye isteksizdirler, dikkatleri azdır. Ebeveynleri onları "zor bebekler" olarak hatırlar. Özellikle tuvalet terbiyesi, —uyku— yeme sorunları vardır. Bu çocuklar dünyayı düşman olarak algılar. Başkaları kendine zarar vermeden onlar zarar vermelidir düşüncesi hakimdir.

Psikologlar anti-sosyal davranışları incelediklerinde davranış ve davranışın öğrenme sonucu ortaya çıkan etiyolojisi ve davranış örüntülerini etkileyen faktörler üzerinde durmuşlardır.

Healy ve Bronner, Merrill, Horris, Sontag, Durea, Kvaraceus anti-sosyal davranışın:

Gereksinmeleri (arzuları, istekleri, güvenliği, tanınmayı, v.s.) yerine getirmek için ya da ..... Bu gereksinmelerin aile ve arkadaş grubunda önüne konulan blokların ortaya çıkardığı duygusal kırıklıklara karşı bir tepki olarak gelişti-

rildiğini savunmuşlardır⁴.

Gereksinmeleri aşağıda görüldüğü gibi sıralayabiliriz.

- 1- Kabul edilme
- 2- Başarı
- 3- Sevgi
- 4- Onaylanma
- 5- Ait olma
- 6- Başkalarından farklı olmamak
- 7- Dayanma (duygusal korunma, yüreklendirme, yardım)
- 8- Bağımsızlık
- 9- Başkaları tarafından anlaşılma
- 10- Başkaları tarafından farkedilme
- 11- Kendi kapasitesini bilme ona göre davranma.

Gereksinmeler organizmanın varlığını devam ettirebilmesi için gerekli temel faaliyetlerdir. İhtiyaçlar iç itilmeleri yani güdülerini ortaya çıkarır ya da içten gelen ve değişen organizma koşulları sonucunda ihtiyaç olarak ortaya çıkan itilmelere güdü Drive denir. Gereksinmeler ortaya çıktığında meydana gelen dengesizliğin ve gerilimin ortadan kalkması için davranışların amaca yönelmesi gerekir.

Gereksinmelerin bloke edilmesi (Frustrasyonu), Kvaraceus'a göre fakirlik, dengesiz ev yaşamı belli başlı psikolojik gereksinmelerin frustrasyonuna neden olur. Bu açıdan yapılan araştırmalar Dollard'ın frustrasyon agresyon örneğinden hareket etmişlerdir. Dollard'a göre agresyon frustrasyonun sonucu olarak ortaya çıkar. Yani agresyonun ortaya çıkışı frustrasyonun varlığını frustrasyonun mevcudiyetinde değişik formda agresyonun olacağını gösterir.

Organizmanın frustrasyona gösterdiği ilk tepki kızgınlıktır. Kızgınlık fizyolojik olarak saldırmayı harekete geçirir. Yani agresyon şiddetini artırır. Organizma gereksinimini bir başka deyişle agresyon yoluyla ortadan kaldıracaktır.

"Frustrasyon devam ettikçe ya da birey frustrasyonu yaratan kaynaktan sıklıkla uyarı alıyorsa kızgınlık hostiliteye dönüşür"⁵ (Buss, 1961). Uzun süreli kızgınlıkların arkasından hostilitenin geldiği izlenmiştir. Bunun da nedeni bireyin frustrasyon kaynağını yıkması, zarar vermesi ve incitmesi içindir. Çoğu zamanlar kızgınlık (anger) ve hostilitenin birbirinden ayrıldıkları güçtür. Her ikisi de gerilimi boşaltmak amacıyla ortaya çıkar ama medeni yaşam bunların ortaya çıkmasını engellediğinden her organizmanın cevabı normalden sapan davranışlar biçiminde değildir".

Merrile göre frustrasyon toleransı anti-sosyal davranışı inhibe eder. Frustrasyon toleransı olan biri ve olmayan biri aynı toplum ve aile çevresinde yetişmiş olsalar toleransı olmayan anti-sosyal davranış içine girebilir.

Agresyon ve Withdrawal (Çekilme)

Baker davranış problemi olan çocukların ana babalarını, sınıf arkadaşlarını ve öğretmenlerini kızdırmak eğiliminde olduklarını söyler. Davranışlarının nedeni baş-

4 Richard, Scott; *Social Processes, Social Structures*. Hult Rulhart and Winston Inc., N.Y. 1970, s. 279-282.

5 Musseu, Couger, Kagan; *Child Development and Psychology*. N.Y. Harper and Row Publishers., 1974, s. 600-605.

kalarını incitmek, fiziksel zarar vermektir. Davranış problemi olan çocuk yetişkin otoritesine karşıdır. Cezalandırma onların davranışını düzeltmez nefretini ve güvensizliğini arttırır. Okulda başarısız olan, kurallara uymayan çocuk evde de anlaşılma ve güvenilmezse kısır döngü içerisine girer. Frustrasyonlar birikir teselliye ve rahatı başka bir yerde arar. Bu arama bazen agresyon bazende içe çekilme şeklinde görülür. Çünkü çevresine uyum sağlayabilmesi için kendince tüm metodları denemiştir. Çekilme ekstrem boyutlarda şizofreni gibi daha ciddi davranış bozukluğuna dönüşebilir.

Gereksinmelerini gidermek ve çevreye uyum sağlamak amacıyla agresyon yolunu tercih edenler bazen bu agresyonu anti-sosyal biçimde (hırsızlık, okuldan kaçmak) bazende toplum tarafından kabul edilebilir biçimde sergilerler (Yaratıcı işler, ekonomik emek v.s.).

Sontag, anti-sosyal davranışları bireyin savunmalarının ifadesi olarak tanımlar. Tüm davranışlar gibi maksatlıdır. Maksat bireyi rahatlatmaktır. Savunmalar nevrotik özellik taşır. Hostilite, özdeşleşme, yer değiştirme —yanıtma—, inkar savunma mekanizmaları ergenlik döneminde hem anti-sosyal davranış olanlar hem de olmayanlar tarafından kullanılır. Yalnızca doğası ve derecesinde değişiklik söz konusudur.

Bir çocuk küçük yaştan itibaren hostilitesini toplumca kabul edilebilir biçimde ortaya koyduğu gibi kabul edilmeyen biçimde de ortaya koyabilir. Eğer korkulu endişeli çocuk çalar, yalan söyler, okuldan kaçır ya da bunlara benzer anti-sosyal davranış içerisine girerse görünebilen davranışları ve sebepleri arasında daha rahat ilişki kurulabilir. Eğer çocuk davranışlarını açık olarak ifade etmezse onu farketmek ve yardım etmek zorlaşır.

Gotfried ve Horrocs anti-sosyal davranış ve agresyon arasındaki ilişkiyi araştırırken 2 hipotez kurmuşlardır.

Anti-sosyal davranışa sahip olanlar, amaçlarına ulaşmada farklılık gösteriyorlar mı?

Agresyon açısından birbirinden farklılar mı?

I.ci hipotez Horrocs-Lucas gereksinim questionari ile test edilmiş netice olarak, anti-sosyal davranışa sahip olanların gereksinmelerinin giderilmesinde zorluklarla karşılaşılma alanların, aile, yetişkinler, akran grupları ilişkileri olduğu görülmüştür. Anti-sosyal davranışa sahip olanlar ve olmayanlar birbirlerinden amaçlarına hizmet edişi algılamaları açısından farklılık gösterirler. En büyük tepki Agresif tepki ile amaçlarına yaklaşma istemeleridir.

II.ci hipotezi test etmek için her iki gruba Thematic Apperception Test verilmiş anti-sosyal davranışa sahip olan bireylerin resme ilişkin hikayelerinde diğerlerine kıyasla belirgin bir agresyona rastlanmamıştır. Bu da bize Symond'un görüşünü hatırlatabilir. Ona göre, görünebilir ve izlenebilir agresyon ile Thematic hikayelerde rastlanan agresyon ters bağlantılıdır.

Reckless, Dinitz bir seri çalışmanın sonucu uygun (iyi) ya da olmayan benlik kavramının anti-sosyal davranışları meydana getiren elemanlar arasında önemli yeri olduğunu belirtmişlerdir. Toplumca kabul edilen benlik kavramı anti-sosyalliyeye karşı izolotör (yalıtkan) etki yapar, aksi takdirde anti-sosyalliyeyi ortaya çıkarır. Çünkü bu bireylerin kötü çevreye, kötü aile yaşamına ya da kötü arkadaşlara karşı durmaya direnci yoktur.

Anti-sosyalliğin kökenine bakıldığında over aktivite ve agresyon ilerdeki suç a yönelik davranışların erken belirtileri (semptomları) olarak görülebilir. Fakat Rexford'a göre diagnosta veya sebep aramada semptomlar non-spezifiktir. Agresyon davranışının ortaya çıkma nedenleri ve tanımları çok değişiktir. Bir tanımda otoriteyi reddeden gence agressif denilebildiği gibi, bir başka tanımda yıkıcı anti-sosyal davranışlarda bulunan, çevreyi tedirgin eden gencin davranışı agressif olarak kabul edilebilir.

KAYNAKLAR

1. HILGARD, E.: Introduction to Psychology. NewYork: Horcourt, Brace and World Inc., 1967.
2. HORROCS: The Psychology of Adolescence Behavior and Development. Boston: Mifflin Company, 1962.
3. HULSE, DEESE and EGETH: The Psychology of Learning. Tokyo: Mc Graw Hill — Kogahusha Ltd., 1975.
4. KRECH, CRUTCHFIELD, LIVSON: Elements of Psychology. NewYork: Alfred a Knopt Inc., 1975.
5. MUSSEU, COUGER, KAGAN: Child Development and Psychology. New-York: Harper and Row Publishers, 1974.
6. MYERS, JONES, SIMPSON: Educational Psychology. London, The Mc Millian Company, 1971.
7. RICHARD, SCOTT: Social Processes, Social Sturctures. Hult Rulhart and Winston Inc., 1970, NewYork.
8. WRIGHTMAN: Social Psychology in the Seventies. California: Brooks and Cole Publishing Comp., 1972.
9. WRIGHTMAN: Psychology — A Scientific Study of Man. California: Brooks and Cole Publishing Comp., 1970.
10. HURLSOK: Developmental Psychology. Tercüme, Hacettepe Üniv. Ders not.
11. YAVUZER, H.: Çocuk ve Suç. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi, 1982.